

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (otrā palāta)

2018. gada 31. maijā *

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Patērētāju tiesību aizsardzība – Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos – Direktīva 93/13/EEK – 7. panta 1. punkts – Ārvalstu valūtā izteikti kredītligumi – Valsts tiesību akti, kuros ir paredzētas īpašas procesuālās prasības noteikumu negodīguma apstrīdēšanai – Līdzvērtības princips – Eiropas Savienības Pamattiesību harta – 47. pants – Tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā

Lieta C-483/16

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa, Ungārija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2016. gada 29. augustā un kas Tiesā reģistrēts 2016. gada 6. septembrī, tiesvedībā

Zsolt Sziber

pret

ERSTE Bank Hungary Zrt.,

piedaloties

Mónika Szeder.

TIESA (otrā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētājs M. Ilešičs [*M. Ilešič*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*], K. Toadere [*C. Toader*], A. Prehala [*A. Prechal*] (referente) un E. Jarašūns [*E. Jarašiūnas*],

ģenerāladvokāts: N. Vāls [*N. Wahl*],

sekretārs: I. Illēši [*I. Illéssy*], administrators,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2017. gada 24. oktobra tiesas sēdi,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *ERSTE Bank Hungary Zrt.* vārdā – *T. Kende* un *P. Sonnevend*, *ügyvédek*,
- Ungārijas valdības vārdā – *M. Z. Fehér*, pārstāvis,
- Eiropas Komisijas vārdā – *A. Cleenewerck de Crayencour* un *A. Tokár*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – ungāru.

noklausījusies ģenerālvokāta secinājumus 2018. gada 16. janvāra tiesas sēdē,
pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt LESD 169. pantu, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 20., 21., 38. un 47. pantu, Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) 7. panta 1. un 2. punktu, aplūkotus kopsakarā ar šīs direktīvas 8. pantu, kā arī Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2008/48/EK (2008. gada 23. aprīlis) par patēriņa kredītlīgumiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 87/102/EEK (OV 2008, L 133, 66. lpp., un labojumi – OV 2009, L 207, 14. lpp.; OV 2010, L 199, 40. lpp.; OV 2011, L 234, 46. lpp., un OV 2015, L 36, 15. lpp.) preambulas 47. apsvērumu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā starp *Zsolt Sziber* un *ERSTE Bank Hungary Zrt.* (turpmāk tekstā – “*ERSTE Bank*”) saistībā ar prasību konstatēt dažu tādu noteikumu negodīgumu, kuri iekļauti aizdevuma līgumā mājokļa iegādei; šis aizdevums ir izmaksāts un tiek atmaksāts Ungārijas forintos (HUF), bet ir izteikts Šveices frankos (CHF), balstoties uz valūtas maiņas kursu, kas ir spēkā maksājuma dienā.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Direktīva 87/102/EEK

- 3 Saskaņā ar Padomes Direktīvas 87/102/EEK (1986. gada 22. decembris) par dalībvalstu normatīvo un administratīvo aktu tuvināšanu attiecībā uz patēriņa kredītu (OV 1987, L 42, 48. lpp.) 2. panta 1. punkta a) apakšpunktu šī direktīva neattiecas uz kredītlīgumiem vai līgumiem, kas sola piešķirt kredītu, kurš galvenokārt paredzēts, lai iegūtu vai paturētu īpašumtiesības uz zemi vai uz pastāvošu vai projektējamu ēku.

Direktīva 93/13

- 4 Direktīvas 93/13 preambulas divdesmit ceturtajā apsvērumā ir paredzēts:
“[...] dalībvalstu tiesām un administratīvām iestādēm jābūt to rīcībā adekvātiem un efektīviem līdzekļiem, lai novērstu tālāku negodīgu noteikumu piemērošanu patērētāju līgumos.”
- 5 Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktā ir paredzēts:
“Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.”
- 6 Saskaņā ar šīs direktīvas 7. panta 1. punktu:
“Dalībvalstis nodrošina, ka patērētāju un konkurentu interesēs pastāv adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu ilgstošu izmantošanu pārdevēju vai piegādātāju ar patērētājiem noslēgtos līgumos.”

Direktīva 2008/48

- 7 Direktīvas 2008/48 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā noteikts:

“Šo direktīvu nepiemēro:

- a) kredītlīgumiem, kas ir nodrošināti ar hipotēku vai citu pielīdzināmu nodrošinājumu, ko parasti izmanto dalībvalstī attiecībā uz nekustamo īpašumu, vai kas ir nodrošināti ar tiesībām saistībā ar nekustamo īpašumu.”

Ungārijas tiesības

Iepriekšējais civilkodekss

- 8 *Polgári Törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény* (1959. gada Likums Nr. IV par civilkodeksu), kas bija spēkā līdz 2014. gada 14. martam (turpmāk tekstā – “iepriekšējais Civilkodekss”), 239/A panta 1. punktā bija noteikts:

“Puses var celt prasību tiesā, lūdzot konstatēt līguma spēkā neesamību vai atsevišķu tā noteikumu spēkā neesamību (daļēja spēkā neesamība), nelūdzot piemērot ar spēkā neesamību saistītās sekas.”

Civilkodekss

- 9 *Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény* (2013. gada Likums Nr. V par civilkodeksu), kas ir spēkā no 2014. gada 15. marta (turpmāk tekstā – “Civilkodekss”), 6:108. pantā ir noteikts:

“1. Nekādas tiesības nevar tikt balstītas uz spēkā neesošu līgumu, un nevar tikt pieprasīta šāda līguma izpilde. Tiesa saskaņā ar vienas no līguma pusēm prasību nosaka ar spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, ievērojot noteikumus par noilgumu un iegūšanu ar ieilgumu.

2. Puses var celt prasību tiesā, lūdzot konstatēt līguma spēkā neesamību vai līguma dažu noteikumu spēkā neesamību (daļēja spēkā esamība), bet nelūdzot piemērot ar spēkā neesamību saistītās sekas.

3. Tiesa var lemt par spēkā neesamības tiesiskajām sekām, neņemot vērā pušu prasījumus, tomēr tā nevar piemērot risinājumu, pret kuru iebilst abas puses.”

Likums DH 1

- 10 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvény* (2014. gada Likums Nr. XXXVIII, ar ko tiek regulēti atsevišķi jautājumi saistībā ar *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) lēmumu par vienveidīgu tiesību piemērošanu attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kurus kredītiestādes noslēgušas ar patērētājiem; turpmāk tekstā – “Likums DH 1”), 1. panta 1. punktā ir noteikts:

“Šis likums ir piemērojams attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kas noslēgti ar patērētājiem laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz šā likuma spēkā stāšanās dienai. Saistībā ar šā likuma piemērošanu ar vārdkopu “ar patērētāju noslēgts aizdevuma līgums” apzīmē jebkuru kredītlīgumu, aizdevuma līgumu vai finanšu lizinga līgumu, kura pamatā ir ārvalstu valūta (kurš ir izteikts ārvalstu valūtā vai piešķirts ārvalstu valūtā un tiek atmaksāts Ungārijas forintos) vai Ungārijas forinti un kurš ir noslēgts starp finanšu iestādi un patērētāju, ja tajā ir iekļauti tipveida līguma noteikumi vai līguma noteikumi, par ko puses nav atsevišķi vienojušās 3. panta 1. punkta vai 4. panta 1. punkta izpratnē.”

11 Likuma *DH 1* 3. panta 1. un 2. punktā ir paredzēts:

“1. Ar patērētājiem noslēgtajos aizdevuma līgumos par spēkā neesošu uzskatāms ikviens noteikums – izņemot līguma noteikumus, kas tikuši individuāli apspriesti –, saskaņā ar kuru kredītiestāde aizdevuma vai lizinga objekta iegādei piešķirtā finansējuma summas izmaksāšanai paredz piemērot valūtas pirkšanas kursu, bet parāda dzēšanai – valūtas pārdošanas kursu vai citu valūtas maiņas kursu, kas atšķiras no finansējuma izmaksāšanai noteiktā valūtas kursa.

2. [Šā panta] 1. punktā paredzētais spēkā neesošais noteikums tiek aizstāts – neskarot 3. punkta noteikumus – ar noteikumu, kurā attiecībā gan uz finansējuma izmaksāšanu, gan parāda dzēšanu (tostarp visiem ārvalstu valūtā noteiktajiem ikmēneša maksājumiem, izdevumiem un komisijas maksām) paredzēts piemērot Ungārijas Valsts bankas oficiālo valūtas maiņas kursu, kas noteikts attiecīgajai valūtai.”

12 Minētā likuma 4. pantā ir noteikts:

“1. Ar patērētājiem noslēgtajos aizdevuma līgumos, kuros paredzēta vienpusēja līguma grozīšanas iespēja, par negodīgiem uzskatāms ikviens šajā līgumā iekļautais noteikums – izņemot līguma noteikumus, kas ir individuāli apspriesti –, ar kuru ir ļauts vienpusēji palielināt procentus vai vienpusēji paaugstināt izdevumus un komisijas maksas [..].

2. [Šā panta] 1. punktā minētais līguma noteikums ir spēkā neesošs, ja kredītiestāde nav uzsākusi civiltiesisko tiesvedību [..] vai ja tiesa ir noraidījusi prasību vai izbeigusi tiesvedību, izņemot, ja saistībā ar līguma noteikumu var tikt uzsākts [..] paredzētais process, bet šis process nav ticis uzsākts vai, ja tas ir ticis uzsākts, tiesa nav atzinusi līguma noteikuma spēkā neesamību saskaņā ar 2a punktu.

2.a [Šā panta] 1. punktā minētais līguma noteikums ir spēkā neesošs, ja tiesa, pamatojoties uz speciālu likumu par norēķiniem, ir atzinusi tā spēkā neesamību tiesvedībā, ko vispārējās interesēs uzsākusi uzraudzības iestāde.

3. [Šā panta] 2. un 2.a punktā minētajos gadījumos kredītiestādei ir jānorēķinās ar patērētāju atbilstoši īpašā likumā paredzētajiem noteikumiem.”

Likums DH 2

13 *Kúriának a pénzügyi intézmények fogyasztói kölcsönszerződéseire vonatkozó jogegységi határozatával kapcsolatos egyes kérdések rendezéséről szóló 2014. évi XXXVIII. törvényben rögzített elszámolás szabályairól és egyes egyéb rendelkezésekről szóló 2014. évi XL. törvény* (2014. gada Likums Nr. XL par noteikumiem, ar ko tiek regulēti norēķini, kuri minēti 2014. gada Likumā Nr. XXXVIII, ar ko tiek regulēti atsevišķi jautājumi saistībā ar *Kúria* (Augstākā tiesa, Ungārija) lēmumu par vienveidīgu tiesību piemērošanu attiecībā uz aizdevuma līgumiem, kurus kredītiestādes noslēgušas ar patērētājiem, un citiem noteikumiem; turpmāk tekstā – “*Likums DH 2*”) 37. panta 1.–3. punktā ir noteikts:

“1. Attiecībā uz līgumiem, kas ietilpst šā likuma piemērošanas jomā, puses var lūgt tiesai konstatēt līguma spēkā neesamību vai atsevišķu līguma noteikumu spēkā neesamību (turpmāk tekstā – “daļēja spēkā neesamība”), neatkarīgi no šīs spēkā neesamības pamatā esošajiem iemesliem, vienīgi tad, ja tās lūdz tiesai noteikt arī juridiskās sekas, kas saistītas ar spēkā neesamību (proti, līguma spēkā esamības atzīšanu vai tā spēkā esamības atzīšanu līdz tiesa nolēmuma pieņemšanas brīdim). Ja šāda lūguma nav un ja puse nav izmantojusi iespēju novērst trūkumus prasības pieteikumā, tas tiek atzīts par nepieņemamu, un tiesa nevar izlemt lietu pēc būtības. Ja puses lūdz, lai tiktu noteiktas ar līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību saistītās juridiskās sekas, tām ir arī jānorāda, kādas juridiskās sekas šai tiesai ir jāpiemēro. Attiecībā uz juridisko seku piemērošanu pusēm ir jāformulē skaidrs un skaitliski precīzs prasījums, norādot arī starp tām veiktos norēķinus.

2. Ņemot vērā 1. punkta noteikumus, attiecībā uz līgumiem, kas ietilpst šā likuma piemērošanas jomā, visos gadījumos, kad ir īstenojušies šajā likumā paredzētie nosacījumi, prasības pieteikums ir jāatzīst par nepieņemamu, neuzaicinot puses uz tiesas sēdi, vai tiesvedība ir jāizbeidz visos izskatīšanas stadijā esošajos procesos, kas uzsākti saskaņā ar iepriekšējā Civilkodeksa 239/A panta 1. punktu vai [pašreizējā] Civilkodeksa 6:108. panta 2. punktu, lai konstatētu līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību. Prasības pieteikums nav jāatzīst par nepieņemamu, neuzaicinot puses uz tiesas sēdi, vai tiesvedība nav jāizbeidz, ja attiecīgā puse papildus prasījumam par līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības konstatēšanu šajā pašā tiesvedībā ir formulējusi arī otru prasījumu; šādā gadījumā ir uzskatāms, ka tā neuztur prasījumu par spēkā neesamības konstatēšanu. Tāpat ir jārikojas arī tiesvedībās, kas tiek atsāktas pēc to apturēšanas.

3. Ja notiekošajā tiesvedībā prasības pieteikumu vairs nevar atzīt par nepieņemamu, neuzaicinot puses uz lietas izskatīšanu, tiesvedība ir jāizbeidz, ja attiecīgā puse savā prasības pieteikumā (vai, attiecīgā gadījumā, savā pretprasībā) 30 dienu laikā no dienas, kad tai izsniegts tiesas lūgums par trūkumu novēršanu [prasības pieteikumā vai pretprasībā], nelūdz, lai tiesa noteiktu tiesiskās sekas, kas saistītas ar līguma pilnīgu vai daļēju spēkā neesamību, un arī nenorāda, kādas tiesiskās sekas ir jāpiemēro. Tiesvedība nav jāizbeidz, ja attiecīgā puse papildus prasījumam par līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības konstatēšanu šajā pašā tiesvedībā ir formulējusi arī otru prasījumu; šādā gadījumā ir uzskatāms, ka tā neuztur prasījumu par spēkā neesamības konstatēšanu.”

14 Likuma *DH 2 37/A* panta 1. punktā ir paredzēts:

“Lemjot par tiesiskajām sekām, kas saistītas ar spēkā neesamību, tiesa, piemērojot šajā likumā paredzētos norēķinu noteikumus un pamatojoties uz norēķinu datiem, kas pārbaudīti saskaņā ar 38. panta 6. punktu, nosaka pušu pienākumus veikt maksājumu.”

15 Minētā likuma 38. panta 6. punktā ir paredzēts:

“Norēķini ir uzskatāmi par pārbaudītiem, ja:

- a) patērētājs šajā likumā noteiktajā termiņā nav iesniedzis kredītiestādei sūdzību par norēķiniem vai nav iesniedzis sūdzību, apgalvojot, ka kredītiestāde nav veikusi šādus norēķinus;
- b) patērētājs šajā likumā noteiktajā termiņā nav uzsācis procesu alternatīvā finanšu strīdu izšķiršanas iestādē;
- c) nedz patērētājs, nedz kredītiestāde šajā likumā noteiktajā termiņā nav uzsākuši šā likuma 23. panta 1. punktā minēto ārpus tiesas strīdu risināšanas procedūru vai 23. panta 2. punktā minēto tiesas procedūru;
- d) ir stājies galīgā spēkā lēmums, ar kuru izbeigta šā likuma 23. panta 1. punktā minētā ārpus tiesas strīdu risināšanas procedūra vai 23. panta 2. punktā minētā tiesas procedūra, ko uzsācis patērētājs vai kredītiestāde.”

Likums DH 3

- 16 Saskaņā ar *az egyes fogyasztói kölcsönszerződések devizanemének módosulásával és a kamatszabályokkal kapcsolatos kérdések rendezéséről szóló 2014. évi LXXVII. törvény* (2014. gada Likums Nr. LXXVII par to, kā regulējami dažādi jautājumi saistībā ar grozījumiem attiecībā uz valūtu, kurā noslēgti aizdevuma līgumi ar patērētājiem, un noteikumiem attiecībā uz procentiem; turpmāk tekstā – “Likums DH 3”) 3. panta 1. punktu:

“Ar šo likumu un atbilstoši tā noteikumiem tiek veikti grozījumi aizdevuma līgumos, kas noslēgti ar patērētājiem.”

- 17 Likuma DH 3 10. pantā ir noteikts:

“Attiecībā uz hipotekārā aizdevuma līgumiem, kuri ar patērētājiem noslēgti ārvalstu valūtā vai pamatojoties uz ārvalstu valūtu, finanšu iestādei kredītorai ir pienākums termiņā, kas noteikts, lai veiktu norēķinus saskaņā ar [Likumu DH 2], pārvērst par Ungārijas forintos izteiktu aizdevumu to parāda summu, kas izriet no hipotekārā aizdevuma līguma, kurš ar patērētāju noslēgts ārvalstu valūtā, vai pamatojoties uz ārvalstu valūtu, vai visu no šādiem līgumiem izrietošo parāda summu (tostarp procentus, izmaksas, komisijas maksas un maksājumus, kuri veicami ārvalstu valūtā), un tās abas ir jāaprēķina, pamatojoties uz norēķiniem, kas veikti saskaņā ar [Likumu DH 2]. Šādas konvertācijas veikšanai tiks piemērots viens no minētajiem valūtas maiņas kursiem, proti, vai nu

- a) vidējais no ārvalstu valūtas maiņas kursiem, kurus Ungārijas Valsts banka oficiāli ir noteikusi laikposmā no 2014. gada 16. jūnija līdz 2014. gada 7. novembrim, vai
- b) ārvalstu valūtas maiņas kurss, kuru Ungārijas Valsts banka oficiāli ir noteikusi 2014. gada 7. novembrī,

ir vislabvēlīgākais patērētājam (turpmāk tekstā – “konvertācija HUF”).”

- 18 Minētā likuma 15/A pantā ir paredzēts:

“1. Notiekošajās tiesvedībās, kas uzsāktas, lai tiktu konstatēta ar patērētāju noslēgta aizdevuma līguma spēkā neesamība (vai daļēja spēkā neesamība) vai noteiktas ar spēkā neesamību saistītās tiesiskās sekas, šajā likumā paredzētie noteikumi, kuri attiecas uz konvertāciju Ungārijas forintos, tiek piemēroti arī attiecībā uz patērētāja parāda summu, kas izriet no aizdevuma līguma, kurš noslēgts ārvalstu valūtā, vai no aizdevuma līguma, kurš noslēgts, pamatojoties uz ārvalstu valūtu, un kas aprēķināta, ņemot vērā norēķinus, kuri veikti saskaņā ar [Likumu DH 2].

2. Parāds, kas norēķinu atsauces datumā tiek izteikts Ungārijas forintos, tiek samazināts par summu, kuru patērētājs ir atmaksājis līdz [tiesas] nolēmuma pieņemšanas brīdim.

3. Gadījumā, ja ar patērētāju noslēgtais aizdevuma līgums tiek atzīts par spēkā esošu, pušu līgumsaistības un pienākumi, kas izriet no atbilstoši [Likumam DH 2] veiktajiem norēķiniem, ir jānosaka saskaņā ar šā likuma noteikumiem.”

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 19 2008. gada 7. maijā *Z. Sziber* kā parādnieks un *Mónika Szeder* kā līdzparādniece noslēdza ar *ERSTE Bank* līgumu par aizdevumu mājokļa iegādei, kas bija izteikts Šveices frankos (CHF), bet tika izmaksāts un bija atmaksājams Ungārijas forintos (HUF). Iepriekšminētais aizdevuma līgums tika reģistrēts Šveices frankos (CHF), ņemot vērā dienas valūtas maiņas kursu, un kā minētā aizdevuma līguma nodrošinājums tam pielikumā tika pievienots nekustamā īpašuma hipotēkas līgums. Aizdevuma

- līgumā tika ietverts, pirmkārt, noteikums par starpību starp valūtas maiņas kursu, ko piemēro aizdevuma izsniegšanai, un valūtas maiņas kursu, ko piemēro aizdevuma atmaksai, proti, *ERSTE Bank* piemērojamo pirkšanas un pārdošanas kursu (turpmāk tekstā – “valūtas maiņas kurss”) un, otrkārt, noteikums par *ERSTE Bank* vienpusēju grozījumu veikšanas iespēju, kas ļauj tai palielināt procentus, izdevumus vai komisijas maksas (turpmāk tekstā – “vienpusēja [līguma noteikumu] grozīšanas iespēja”).
- 20 Prasības pieteikumā *Z. Sziber* galvenokārt lūdza iesniedzējtiesu konstatēt attiecīgā aizdevuma līguma spēkā neesamību, ciktāl, pirmkārt, tā priekšmets esot neizpildāma darbība, jo tajā neesot iekļautas nedz dažādās ikmēneša maksājumu summas, nedz attiecīgās pamatparāda un procentu summas, un neesot iespējams kredīta kontā, kas atvērts Ungārijas forintos (HUF), iemaksāt summas ārvalstu valūtā; otrkārt, šajā līgumā neesot skaidri noteikts ārvalstu valūtas maiņai piemērojamais kurss; treškārt, *ERSTE Bank* neesot izpildījusi prasības par aizdevuma atbilstošu novērtējumu saistībā ar aizņēmēja maksāspēju, it īpaši ņemot vērā valūtas maiņas risku. Turklāt patērētājs neesot varējis novērtēt valūtas maiņas riska apmēru, jo viņa rīcībā nebija skaidras un saprotamas informācijas.
- 21 Pakārtoti, *Z. Sziber* lūdza *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa, Ungārija) konstatēt dažu līguma noteikumu spēkā neesamību. Prasītāja ieskatā, pirmkārt, attiecīgā aizdevuma līguma VII.2. punkta noteikums ir negodīgs, jo patērētājs nebija varējis novērtēt valūtas maiņas riska apmēru, tāpēc ka viņa rīcībā nebija skaidras un saprotamas informācijas. Otrkārt, šī līguma VIII.13. punkta noteikums, viņaprāt, ir negodīgs, jo ar to esot atļauts minētajā līgumā iekļaut bankas paziņojumus, tādējādi, piešķirot *ERSTE Bank* tiesības papildināt līgumu, tiekot radīta pušu tiesību un pienākumu nelīdzsvarotība. Treškārt, arī šī aizdevuma līguma II.1. punkta noteikums par ikmēneša maksājumu noteikšanu saskaņā ar bankas paziņojumiem, šī līguma III.2. punkta noteikums par procentu likmi un tās iespējamajām svārstībām un minētā līguma III.3. punkta noteikums par tiesībām palielināt procentu likmi esot negodīgi.
- 22 Iesniedzējtiesa norādīja *Z. Sziber*, ka viņam jāgroza prasības pieteikums, ņemot vērā galvenokārt Likuma *DH 2* 37. pantu, pirmkārt, precizējot tiesiskās sekas, kuras prasītājs vēlas panākt ar attiecīgā aizdevuma līguma iespējamās spēkā neesamības konstatēšanu, un, otrkārt, aizpildot Likuma *DH 2* 38. panta 6. punktā paredzēto norēķinu pārskatu, lai precizētu ikmēneša maksājumu summas, kuras prasītājs, viņaprāt, ir samaksājis iespējami negodīgo noteikumu, proti, Likuma *DH 1* 3. un 4. pantā minēto noteikumu, piemērošanas rezultātā, un kuras vēl nav atspoguļotas attiecīgajā pārskatā.
- 23 Lai gan iesniedzējtiesa norāda, ka *Z. Sziber* esot vairākkārt grozījis savu prasības pieteikumu, taču diemžēl, neskatoties uz attiecīgās tiesas aicinājumu, prasītājs neesot iesniedzis prasības pieteikuma grozījumus. Minētā tiesa norāda, ka šī iemesla dēļ principā būtu jāizbeidz tiesvedība, neizskatot lietu pēc būtības.
- 24 Tomēr, atbildot uz Tiesas uzdoto jautājumu, iesniedzējtiesa norādīja, ka attiecīgā lieta joprojām atrodas tās tiesvedībā.
- 25 Iesniedzējtiesa jautā, vai Eiropas Savienības tiesībām nav pretrunā Likumu *DH 1* un *DH 2* tiesību normas, saskaņā ar kurām, pirmkārt, divi ārvalstu valūtā noslēgtajos līgumos visbiežāk ietvertie noteikumi, proti, noteikums par valūtas maiņas kursu un noteikums par vienpusējas grozīšanas iespēju, ir atzīstami par negodīgiem un kredītiestādei ir jāveic norēķini saistībā ar šiem noteikumiem un, otrkārt, patērētājam ir jāprecizē juridiskās sekas, kuras viņš vēlētos panākt attiecīgā aizdevuma līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības rezultātā un jānosaka savu prasījumu skaitliskais apmērs attiecībā uz citiem iespējamiem negodīgiem noteikumiem, izņemot šos divus noteikumus, savukārt aizdevumaņēmējiem, kuri noslēguši aizdevuma līgumus, kas nav izteikti ārvalstu valūtā, nav jāsniedz šie precizējumi un aprēķini.

26 Turklāt iesniedzējtiesa norāda, ka šiem aizdevumaņēmējiem ir iespēja lūgt [attiecīgā līguma] spēkā neesamības rezultātā piemērot daudzos gadījumos labvēlīgākas juridiskās sekas, atjaunojot situāciju, kura pastāvēja pirms līguma noslēgšanas, savukārt atbilstoši Likuma *DH 2 37.* pantam šāda iespēja tiek izslēgta attiecībā uz tiem aizdevuma līgumiem, kuri ietilpst tā piemērošanas jomā.

27 Šādos apstākļos *Fővárosi Törvényszék* (Galvaspilsētas Budapeštas tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai šādas Savienības tiesību normas, proti, [LESD 169. panta] 1. un 2. punkts, aplūkojot minētā panta 3. punkta gaismā, [Hartas] 38. pants, [Direktīvas 93/13] 7. panta 1. un 2. punkts kopsakarā ar šīs pašas direktīvas 8. pantu, kā arī [Direktīvas 2008/48] preambulas 47. apsvērumu, ir jāinterpretē tādējādi, ka

minētās Savienības tiesību normas nepieļauj tādu valsts tiesisko regulējumu, izslēdzot tā piemērošanu, ar kuru nosaka papildu prasības,

kaitējot tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kas kā patērētājs laikposmā no 2004. gada 1. maija līdz 2014. gada 26. jūlijam ir noslēdzis kredītlīgumu, kurā ir negodīgs līguma noteikums, kas paredz [vienpusēju līguma noteikumu grozīšanas iespēju] vai [negodīgs līguma noteikums, paredzot valūtas maiņas pirkšanas un pārdošanas cenu starpību],

pamatojoties uz to, ka saskaņā ar šādām papildu prasībām, lai tiesā atsauktos uz tiesībām, kas izriet no šādu ar patērētājiem noslēgtu līgumu spēkā neesamības, un it īpaši lai tiesā varētu izskatīt lietu pēc būtības, ir jāiesniedz civilprocesuāls dokuments (primāri – prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko atsaucas aizstāvībā lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums) un tam ir jāatbilst obligātajam satura prasībām,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītlīgumu, nav jāiesniedz šāds obligāta satura dokuments?

2) Neatkarīgi no tā, vai Tiesa atbildēs apstiprinoši vai noraidoši uz [pirmo] jautājumu, kas ir izteikts plašāk nekā šis [...] jautājums, vai [pirmajā] jautājumā minētās Savienības tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nepieļauj piemērot šādas obligātās papildu prasības [a) līdz c) daļa] tiesvedības dalībniekam, kas ir noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs [pirmā] jautājuma nozīmē:

a) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko norāda aizstāvībā lietā (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), kurā patērētājs ir atbildētājs, vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums, kas ir jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs [pirmā] jautājuma izpratnē, ir pieņemams un tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

šīs lietas dalībnieks lūdz tiesu ne tikai atzīt ar patērētāju noslēgtu kredītlīgumu pirmā jautājuma izpratnē par pilnībā vai daļēji spēkā neesošu, bet arī lūdz tiesu piemērot tiesiskās sekas, kas izriet no līguma pilnīgas spēkā neesamības,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītlīgumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītlīgumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

b) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko norāda aizstāvībā lietā (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu), kurā patērētājs ir atbildētājs, vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretprasība vai šīs pretprasības grozījums, kas ir

jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītligumu kā patērētājs [pirmā] jautājuma izpratnē, ir pieņemams un tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

lietas dalībnieks, lūdzot tiesu atzīt par pilnībā spēkā neesošu kredītligumu, kas noslēgts ar patērētāju pirmā jautājuma izpratnē, attiecībā uz no pilnīgas spēkā neesamības izrietošajām tiesiskajām sekām neprasa atjaunot tiesisko situāciju pirms kredītliguma noslēgšanas,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītligumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītligumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- c) tiesvedībā prasības pieteikums, prasības pieteikuma grozījums vai iebilde par spēkā neesamību, uz ko norāda aizstāvībā (iebilstot pret patērētājam nelabvēlīgu rīkojumu) lietā, kurā patērētājs ir atbildētājs, vai šīs iebildes grozījums, atbildētāja pretpasība vai šīs pretpasības grozījums, kas ir jāiesniedz tiesvedības dalībniekam (prasītājam vai atbildētājam), kurš ir noslēdzis kredītligumu kā patērētājs [pirmā] jautājuma izpratnē, ir pieņemams un tiks izskatīts pēc būtības – vienīgi tad, ja šajā dokumentā

attiecībā uz laikposmu no līgumisko attiecību sākuma līdz prasības iesniegšanai ir iekļauts aprēķins, kas veikts, izmantojot ļoti sarežģītu matemātisko metodi (kāda tā noteikta valsts tiesiskajā regulējumā), kurā jāņem vērā arī normas, kurās noteikta valūtas konvertācija Ungārijas forintos,

tostarp ar detalizētu informāciju matemātiski pārbaudāmā veidā, norādot maksājumus, kas veicami atbilstoši kredītligumam, prasītāja veiktos maksājumus, maksājumus, kas veicami, ja netiek ņemts vērā spēkā neesošais noteikums, un šo lielumu atšķirību, kā arī precizējot kopējo summu, kuru lietas dalībnieks, kurš ir noslēdzis kredītligumu kā patērētājs pirmā jautājuma izpratnē, vēl ir parādā kredītiestādei vai ko viņš ir pārmaksājis,

lai gan tiesvedības dalībniekam, kurš nav noslēdzis kredītligumu kā patērētājs vai kurš tajā pašā laikposmā kā patērētājs ir noslēdzis cita (ne iepriekšminētā) veida kredītligumu, nav jāiesniedz šāds dokuments ar obligāto saturu?

- 3) Vai [pirmajā] jautājumā minētās Savienības tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka šādu normu pārkāpums, nosakot [pirmajā un otrajā] jautājumā uzskaitītās papildu prasības,

ir arī [Hartas] 20., 21. un 47. panta pārkāpums,

ņemot vērā arī to, ka atbilstoši [2000. gada 5. decembra sprieduma *Guimont* (C-448/98, EU:C:2000:663) 23. punktam un 2012. gada 10. maija sprieduma *Duomo Gpa* u.c. (no C-357/10 līdz C-359/10, EU:C:2012:283), 28. punktam, kā arī 2014. gada 3. jūlija rīkojuma *Tudoran* (C-92/14, EU:C:2014:2051) 39. punktam] dalībvalstu tiesām ir jāpiemēro Savienības tiesības patērētāju aizsardzības jomā arī lietās bez pārrobežu elementa, proti, pilnībā iekšējās situācijās, vai arī situācija ir jāuzskata par pārrobežu situāciju tādēļ vien, ka [pirmajā] jautājumā norādītie kredītligumi ir kredītligumi, “kuri balstīti uz ārvalstu valūtu”?

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Ievada apsvērumi

- 28 Vispirms ir jānorāda, ka nedz Direktīva 2008/48, uz kuru savos jautājumos atsaucas iesniedzējtiesa, nedz arī iepriekš spēkā bijusi Direktīva 87/102, kura saskaņā ar lietā esošo informāciju ir attiecināma *ratione temporis*, ņemot vērā konkrētās lietas apstākļus, nav piemērojamas pamatlietā. Šajā ziņā jānorāda, pirmkārt, ka pirmās minētās direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā ir noteikts, ka šī direktīva neattiecas uz kredītlīgumiem, kuri ir nodrošināti ar hipotēku vai citu pielīdzināmu nodrošinājumu, ko parasti izmanto dalībvalstī attiecībā uz nekustamo īpašumu, vai kuri ir nodrošināti ar tiesībām saistībā ar nekustamo īpašumu”, un, otrkārt, ka otrās minētās direktīvas 2. panta 1. punkta a) apakšpunktā ir paredzēts, ka tā neattiecas uz kredītlīgumiem, kuri galvenokārt paredzēti, lai iegūtu vai paturētu īpašumtiesības uz zemi, vai uz pastāvošu vai projektējamu ēku. Taču no iesniedzējtiesas lēmuma skaidri izriet, ka līgums, kas ir konkrētās lietas pamatā, ir nodrošināts ar hipotēku un tika noslēgts mājokļa iegādei.
- 29 Savukārt Direktīva 93/13 attiecas uz negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos. Arī tā, ņemot vērā pamatlietas priekšmetu, ir jāinterpretē kopsakarā ar attiecīgajām Hartas normām, it īpaši tās 47. pantu, kas nodrošina tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā.

Par pirmo un otro jautājumu

- 30 Ar pirmo un otro jautājumu, kuri ir jāaplūko kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Direktīvas 93/13 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tam pretrunā ir valsts tiesiskais regulējums, kas paredz īpašas procesuālās prasības, tādas kā pamatlietā, attiecībā uz prasībām, kuras cēlušī patērētāji, kas noslēguši ārvalstu valūtā izteiktus aizdevuma līgumus, kuros iekļauts noteikums attiecībā uz valūtas maiņas kursu starpību un/vai noteikums attiecībā uz vienusējū [līguma noteikumu] grozīšanas iespēju.
- 31 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar Direktīvas 93/13 6. panta 1. punktu dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums ar tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem.
- 32 Attiecībā uz sekām, kas izriet no secinājuma, ka līguma, kurš saista patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju, noteikums ir negodīgs, valsts tiesām ir vienīgi pienākums izslēgt negodīga līguma noteikuma piemērošanu, lai patērētājam neradītu saistošas sekas, bet tām nav tiesību koriģēt tā saturu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 21. janvāris, *Unicaja Banco* un *Caixabank*, C-482/13, C-484/13, C-485/13 un C-487/13, EU:C:2015:21, 28. punkts un tajā minētā judikatūra). Proti, Savienības likumdevēja mērķis saistībā ar Direktīvu 93/13 ir atjaunot līdzsvaru starp līgumslēdzējam pusēm, principā saglabājot līguma spēkā esamību kopumā, nevis izbeigt visu to līgumu darbību, kuros ir ietverti negodīgi noteikumi (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 15. marts, *Pereničová* un *Perenič*, C-453/10, EU:C:2012:144, 31. punkts).
- 33 Turklāt no Direktīvas 93/13 7. panta 1. punkta, lasot kopsakarā ar tās preambulas divdesmit ceturto apsvērumu, izriet, ka dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka to tiesu vai administratīvo iestāžu rīcībā ir adekvāti un efektīvi līdzekļi, lai novērstu negodīgu noteikumu piemērošanu patērētāju līgumos. Šajā ziņā Tiesa ir atgādinājusi sabiedrības interešu raksturu un nozīmi, uz ko ir balstīta tādu patērētāju aizsardzība, kuri ir vājākā situācijā attiecībā pret tirgotājiem (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c., C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 56. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

- 34 Šajā ziņā Tiesa it īpaši precizēja, ka, lai gan dalībvalstīm, izmantojot savas valsts tiesības, ir jādefinē kārtība, kādā tiek konstatēts līgumā ietverta noteikuma negodīgums un realizējas šīs konstatācijas konkrētās juridiskās sekas, tomēr šādai konstatācijai ir jāļauj atjaunot juridisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu bijis, it īpaši nosakot tiesības uz tāda labuma atmaksāšanu, kuru, pamatojoties uz šo negodīgo noteikumu, patērētājam par sliktu ir guvis pārdevējs vai piegādātājs (spriedums, 2016. gada 21. decembris, *Gutiérrez Naranjo* u.c., C-154/15, C-307/15 un C-308/15, EU:C:2016:980, 66. punkts).
- 35 Kaut arī Tiesa jau vairākkārt un, ņemot vērā Direktīvas 93/13 6. panta 1. punkta un 7. panta 1. punkta prasības, ir noteikusi veidu, kādā valsts tiesām ir jānodrošina patērētāju tiesību aizsardzība atbilstoši šai direktīvai, tomēr principā Savienības tiesībās nav saskaņotas procedūras, kas piemērojamas līguma noteikumu iespējami negodīgā rakstura pārbaudei, un tāpēc tās ietilpst dalībvalstu iekšējā tiesību sistēmā, tomēr ar nosacījumu, ka tās nav mazāk labvēlīgas par noteikumiem, kuri iekšējā tiesību sistēmā regulē līdzīgas situācijas (līdzvērtības princips) un ka tās paredz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kāda ir paredzēta Hartas 47. pantā (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 14. aprīlis, *Sales Sinués* un *Drame Ba*, C-381/14 un C-385/14, EU:C:2016:252, 32. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).
- 36 Iesniedzējtiesas uzdotie jautājumi ir jāizvērtē, ņemot vērā šos principus.
- 37 Pirmām kārtām, attiecībā uz līdzvērtības principa ievērošanas pārbaudi ir jānorāda, ka šajā gadījumā speciālās tiesību normas tiek piemērotas attiecībā uz patērētāju grupu, kas noteiktā laikposmā ar finanšu iestādi ir noslēgusi ārvalstu valūtā izteiktus aizdevuma līgumus, kuros ietverti Likuma *DH 1* 3. panta 1. punktā un/vai 4. panta 1. punktā minētie noteikumi, pirmais no kuriem saskaņā ar šīm tiesību normām ir uzskatāms par negodīgu un spēkā neesošu, savukārt otrais atzīstams par negodīgu.
- 38 Atbilstoši Likuma *DH 2* 37. panta 1. punktam patērētāja prasījumi tiesvedībā, kas vērsta pret līgumu, kurā iekļauti abi Likuma *DH 1* 3. panta 1. punktā un 4. panta 1. punktā paredzētie noteikumi, ir jāizvērtē un jāapmierina pēc būtības vien tad, ja, pirmkārt, aizdevumaņēmējs arī lūdz piemērot spēkā neesamības tiesiskās sekas, otrkārt, viņš kā vienu no pilnīgas spēkā neesamības izrietošajām tiesiskajām sekām nelūdz atjaunot tiesisko situāciju, kāda bija pirms attiecīgā līguma noslēgšanas, un, treškārt, aizdevumaņēmējs iesniedz aprēķinu, kurā atspoguļotas negodīgi pieprasītās summas.
- 39 Iesniedzējtiesas ieskatā, šie trīs nosacījumi nav piemērojami attiecībā uz prasībām, kam pamatā ir patērētāju līgumi, kuros nav iekļauts noteikums par valūtas maiņas kursa starpību vai vienpusēju [līguma noteikumu] grozīšanas iespēju. Šādos gadījumos spēkā esošas tiesību normas, it īpaši iepriekšējā Civilkodeksa 239/A panta 1. punkts un Civilkodeksa 6:108. pants, neparedz, ka prasītājam ir jānorāda tiesiskās sekas, kuras tas valsts tiesai lūdz noteikt konkrētā aizdevuma līguma iespējamās pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības gadījumā, nedz arī jāizsaka savu prasījumu skaitliskais novērtējums norēķinu pārskata formā, kā to paredz apstrīdētās normas.
- 40 Tā kā atbilstoši valsts tiesībām tiesvedībā, uz kuru attiecas Likuma *DH 2* 37. pants, prasītājam, lai attiecīgais prasības pieteikums būtu pieņemams un lai patērētājs varētu saņemt lēmumu pēc būtības, viņam ir jāievēro īpašie noteikumi, iesniedzējtiesa lūdz prasītājam papildināt savu prasības pieteikumu atbilstoši šai tiesību normai. Turpretī tiesvedībā, kas piemērojama iepriekšējā punktā minētajos gadījumos, patērētājam netiek izvirzītas šādas prasības.
- 41 Šajā ziņā tomēr ir jāuzsver, ka, lai noskaidrotu, vai abas šīs tiesvedības attiecas uz līdzīgām situācijām šī sprieduma 35. punktā minētās judikatūras nozīmē, tikai valsts tiesai, kurai ir tieši zināmi piemērojamie valsts procesuālie noteikumi, ir jāpārbauda attiecīgo prasību līdzība, ņemot vērā to priekšmetu, pamatu un būtiskos elementus (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 12. februāris, *Baczó* un *Vizsnyiczai*, C-567/13, EU:C:2015:88, 44. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra).

- 42 Šādos apstākļos, pieņemot abu prasību līdzības esamību, ir jāizvērtē, vai procesuālās normas, kas piemērojamas attiecībā uz prasībām, kuras balstītas uz Direktīvu 93/13, nav nelabvēlīgākas nekā procesuālās normas, kas piemērojamas attiecībā uz prasībām, kuras ir balstītas vienīgi uz valsts tiesībām.
- 43 Kā secinājumu 47. punktā būtībā ir norādījis ģenerāladvokāts, papildu procesuālo prasību izvirzīšana patērētājam, kura tiesības izriet no Savienības tiesībām, pati par sevi nenozīmē, ka minētās procesuālās prasības būtu mazāk labvēlīgas. Tiešām, konkrētā situācija ir jāanalizē, ņemot vērā attiecīgo procesuālo normu vietu visā attiecīgā procesa sistēmā, tā norisi un šo normu specifiku šajā procesā valsts tiesu instancēs (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2013. gada 27. jūnijs, *Agrokonsulting-04*, C-93/12, EU:C:2013:432, 38. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 44 Šajā ziņā no Likuma *DH 1* 3. panta 1. punkta un 4. panta 1. punkta formulējuma izriet, ka Ungārijas likumdevējs vēlas kvalificēt kā negodīgus divus līguma noteikumu veidus, kuri iekļauti lielākajā daļā no ārvalstu valūtā izteiktajiem aizdevuma līgumiem, kas noslēgti starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju, proti, noteikumu par valūtas maiņas kursa starpību un noteikumu par vienpusēju [līguma] grozīšanas iespēju. Atbilstoši Ungārijas valdības sniegtajiem paskaidrojumiem, lai, piemērojot Ungārijas Valsts bankas noteikto oficiālo attiecīgās valūtas maiņas kursu, aprēķinātu patērētāja pārmērīgas izmaksas, ņemot vērā šo noteikumu negodīgumu, finanšu iestāde veic norēķinus, ko patērētājs, ja nepieciešams, var apstrīdēt.
- 45 No Tiesai iesniegtajiem lietas materiāliem izriet, ka, ņemot vērā daudzos Ungārijā ar patērētājiem noslēgtos ārvalstu valūtā izteiktos aizdevuma līgumus, kuros iekļauti abi iepriekšējā punktā minētie noteikumi, valsts likumdevējs, it īpaši pieņemot Likumu *DH 2*, ir vēlējies saīsināt un vienkāršot attiecīgo procesu valsts tiesās. Proti, tā kā līdzīgās lietās, kas neattiecas uz tiesībām, kuras izriet no Savienības tiesībām, tas vien, ka ir konstatēts viena vai vairāku noteikumu negodīgums, nav pietiekami, lai galīgi atrisinātu strīdu, ir nepieciešama otra procedūra, ja patērētājs vēlas, lai valsts tiesa noteiktu attiecīgā līguma pilnīgas vai daļējas spēkā neesamības tiesiskās sekas un noteiktu nepamatoti samaksāto summu apmēru.
- 46 Turklāt no Likuma *DH 2* 38. panta 6. punkta izriet, ka finanšu iestādes veiktais norēķins kļūst par neapstrīdamu, ja patērētājs to neapstrīd. Saskaņā ar Ungārijas valdības paskaidrojumiem tiesas sēdē patērētājam nav jāveic pārmaksāto summu aprēķins, izņemot gadījumu, kad patērētājs atsaucas uz citu šķietami negodīgu noteikumu, kādi ir abi šajā likumā paredzētie noteikumi, spēkā neesamību. Šajā gadījumā patērētājam ir jānorāda konkrēta summa, ko viņš uzskata par nepamatoti samaksātu šo noteikumu piemērošanas rezultātā.
- 47 Taču šāda obligāta prasība, kas, Ungārijas valdības ieskatā, esot tikai īpašā veidā formulēts vispārējs civilprocesuālajās tiesībās piemērojams noteikums, saskaņā ar kuru prasībai ir jābūt skaidrai un skaitliski izteiktai, nešķiet mazāk labvēlīga kā noteikumi, kuri piemērojami attiecībā uz līdzīgām prasībām, kas balstītas uz valsts tiesībām, tomēr iesniedzējtiesai tas ir jāpārbauda.
- 48 Šādos apstākļos konkrētas procesuālās prasības pamatlietā, ņemot vērā to vietu Ungārijas likumdevēja izveidotajā [tiesību normu] sistēmā, kas domāta, lai saprātīgā termiņā atrisinātu ļoti daudzus strīdus saistībā ar ārvalstu valūtā izteiktiem aizdevuma līgumiem, kuros iekļauti negodīgi noteikumi, principā nevar tikt kvalificētas kā mazāk labvēlīgas par tām procesuālajām prasībām, kuras attiecas uz līdzīgām prasībām, kas neskar tiesības, kuras izriet no Savienības tiesībām. Tātad, ar nosacījumu, ka iesniedzējtiesai ir jāveic attiecīgās pārbaudes, šādas prasības nevar tikt uzskatītas par neatbilstošām līdzvērtības principam.
- 49 Otrām kārtām, runājot par efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, ir jānorāda, ka dalībvalstu pienākums paredzēt procesuālos noteikumus, kuri ļauj nodrošināt tiesību, kas indivīdiem izriet no Direktīvas 93/13, ievērošanu attiecībā uz negodīgu noteikumu izmantošanu, nozīmē nodrošināt efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, kas ir paredzēta arī Hartas 47. pantā. Šī aizsardzība ir jāpiemēro gan

attiecībā uz to tiesu noteikšanu, kuru kompetencē ir izskatīt prasības, kas balstītas uz Savienības tiesībām, gan arī attiecībā uz procesuālo noteikumu attiecībā uz šādām prasībām definēšanu (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 17. jūlijs, *Sánchez Morcillo un Abril García*, C-169/14, EU:C:2014:2099, 35. punkts un tajā minētā judikatūra).

- 50 Tomēr Tiesa ir atzinusi, ka patērētāju aizsardzība nav absolūta (spriedums, 2017. gada 26. janvāris, *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, 47. punkts). Tādējādi tas, ka konkrētajā procesā ir paredzētas dažas procesuālās prasības, kuras patērētājam ir jāievēro, lai aizstāvētu savas tiesības, nenozīmē arī, ka viņam būtu liegtas tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā. Proti, lai gan Direktīvā 93/13 ir paredzēta valsts tiesas, kas izskata strīdu starp pārdevēju vai piegādātāju un patērētāju, pozitīva iejaukšanās, kura nav saistīta ar līgumslēdzējam pusēm, tiesību uz efektīvu tiesību aizsardzības principa ievērošana principā nav pretrunā tiesas izteiktajam aicinājumam patērētājam iesniegt dažus pierādījumus savu prasījumu pamatošanai (pēc analogijas skat. spriedumu, 2015. gada 1. oktobris, *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 62. punkts).
- 51 Lai gan ir taisnība, ka tādi konkrētie procesuālie noteikumi kā pamatlietā prasa no patērētājiem papildu pūles, tomēr šie noteikumi, ciktāl to mērķis ir atslogot tiesu sistēmu tiesvedības apjumu dēļ, atbilst ārkārtas situācijai un to mērķis ir īstenot vispārējās pareizas tiesvedības intereses. Šie noteikumi kā tādi var būt pārāki pār individu interesēm (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2015. gada 12. februāris, *Baczó un Vizsnyiczai*, C-567/13, EU:C:2015:88, 51. punkts, kā arī tajā minētā judikatūra), ja vien tie nepārsniedz mērķa sasniegšanai nepieciešamo.
- 52 Šajā lietā, ņemot vērā mērķi atslogot tiesu sistēmu, nešķiet, ka noteikumi, saskaņā ar ko patērētājam ir jāiesniedz skaitliski formulēta prasība, kurā vismaz daļēji ietverts attiecīgās kredītiestādes jau veiktais norēķins, un jāprecizē tiesiskās sekas, ko patērētājs valsts tiesai lūdz piemērot gadījumā, ja konkrētais aizdevuma līgums vai atsevišķi tā noteikumi būtu spēkā neesoši, būtu tik sarežģīti un ietvertu tik smagas prasības, ka tie nesamērīgi ietekmētu patērētāja tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, bet tas tomēr ir jānoskaidro iesniedzējtiesai.
- 53 Turklāt, runājot par to, vai neiespējamība patērētājam lūgt tiesai atjaunot situāciju, kāda pastāvēja pirms attiecīgā aizdevuma līguma noslēgšanas – jo Likuma *DH 2 37.* pantā ir paredzēts, ka Likumā *DH 1* paredzēto aizdevuma līgumu spēkā neesamības konstatēšanu var lūgt vien tad, ja tiek arī lūgts, lai šis līgums tiktu atzīts par spēkā esošu vai par tādu, kas rada tiesiskās sekas līdz tiesas nolēmuma pasludināšanas brīdim –, ir pretrunā tiesībām uz efektīvu tiesību aizsardzību tiesā, iesniedzējtiesai ir jānoskaidro, vai šādos apstākļos var uzskatīt, ka saskaņā ar šī sprieduma 34. punktā minēto Tiesas judikatūru minētā līguma noteikumu negodīguma atzīšana ļauj atjaunot juridisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja šī negodīgā noteikuma nebūtu bijis, it īpaši, nosakot tiesības uz tāda labuma atdošanu, kuru pārdevējs vai piegādātājs, pamatojoties uz šo negodīgo noteikumu, ir guvis par sliktu patērētājam.
- 54 Šajā ziņā, atbildot uz Tiesas jautājumu, *ERSTE Bank* un Ungārijas valdība tiesas sēdē norādīja, ka patērētājam ir tiesības Likuma *DH 2 37.* pantā paredzētās īpašās procesuālās kārtības ietvaros ne vien lūgt atmaksāt summas, kas nepamatoti samaksātas, finanšu iestādei piemērojot Likuma *DH 1 3.* un *4.* pantā minētos divus konkrētos noteikumus, bet arī tiesības uz tāda kaitējuma atlīdzināšanu, kas radies citu, viņaprāt, negodīgu noteikumu piemērošanas rezultātā. Ja šajā gadījumā pastāv cita efektīva patērētājam pieejama procesuālā kārtība, kas pieļauj lūgt atlīdzināt atbilstoši šiem citiem minētajiem negodīgajiem noteikumiem nepamatoti samaksātas summas – un tas ir jānoskaidro iesniedzējtiesai –, tādas procesuālās prasības kā attiecīgās prasības pamatlietā nav pretrunā Direktīvā 93/13 paredzētās aizsardzības efektivitātei.
- 55 Ņemot vērā iepriekš minēto, uz pirmo un otro jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 93/13 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka principā tam nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kurā paredzētas īpašas procesuālās prasības, tādas kā pamatlietā, kas piemērojamas attiecībā uz prasībām, kuras cēlušī patērētāji, kas noslēguši ārvalstu valūtā izteiktus aizdevuma līgumus, kuros ir iekļauts noteikums par

valūtas maiņas kursu starpību un/vai noteikums par vienpusēju [līguma noteikumu] grozīšanas iespēju, ja vien šādā līgumā ietvertu noteikumu negodīguma konstatēšana ļauj atjaunot tiesisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja nebūtu šo negodīgo noteikumu.

Par trešo jautājumu

- 56 Ar trešo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tā piemērojama arī situācijās bez pārrobežu elementa.
- 57 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar pastāvīgo judikatūru LESD normas par brīvu apriti nav piemērojamas situācijām, kurās visi elementi ir saistīti tikai ar vienu dalībvalsti (šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 15. novembris, *Ullens de Schooten*, C-268/15, EU:C:2016:874, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 58 Tomēr, kā secinājumu 70. punktā ir norādījis ģenerālvokāts, šī pamatlīta ir saistīta nevis ar Līguma normām par brīvu apriti, bet gan ar Savienības tiesību aktiem, ar kuriem dalībvalstīs tiek saskaņota noteikta tiesību joma. Tādēļ attiecīgo Savienības tiesību aktu noteikumi ir piemērojami neatkarīgi no tā, ka pamatlīta tiek aplūkota pilnībā iekšēja situācija.
- 59 No tā izriet, ka Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama arī situācijās bez pārrobežu elementa.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 60 Attiecībā uz pamatlītas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēti pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (otrā palāta) nospriež:

- 1) Padomes Direktīvas 93/13/EEK (1993. gada 5. aprīlis) par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos 7. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka principā tam nav pretrunā valsts tiesiskais regulējums, kurā paredzētas īpašas procesuālās prasības, tādas kā pamatlīta, kas piemērojamas attiecībā uz prasībām, kuras cēlušies patērētāji, kas noslēguši ārvalstu valūtā izteiktus aizdevuma līgumus, kuros iekļauts noteikums par valūtas maiņas kursu starpību un/vai noteikums par vienpusēju [līguma noteikumu] grozīšanas iespēju, kas ļauj aizdevējam palielināt procentus, izdevumus un komisijas maksas, ja vien šajā līgumā ietvertu noteikumu negodīguma konstatēšana ļauj atjaunot tiesisko un faktisko stāvokli, kāds patērētājam būtu bijis, ja nebūtu šo negodīgo noteikumu.**
- 2) Direktīva 93/13 ir jāinterpretē tādējādi, ka tā ir piemērojama arī situācijās bez pārrobežu elementa.**

[Paraksti]